

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

INSTYTUT BADAŃ STRATEGICZNO-OBRONNYCH

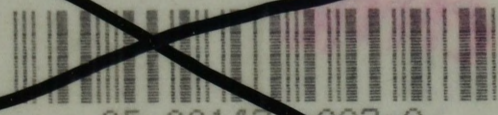
ASG WP wewn. 4249/89

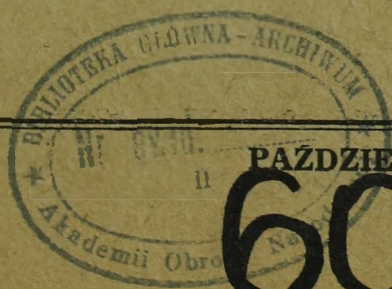
Egz. nr *NY*.....

Płk w st. spocz. doc. dr Zbigniew PALUCH

SYSTEM OBRONNY PAŃSTWA

(Wybrane aspekty)

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej
~~S/1112~~

05-001421-002-0

WARSZAWA

PAŹDZIERNIK

1989

60385

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

INSTYTUT BADAŃ STRATEGICZNO-OBRONNYCH

ASG WP wewn. 4249/89

Egz. nr

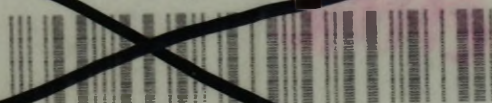
Płk w st. spocz. doc. dr Zbigniew PALUCH

SYSTEM OBRONNY PAŃSTWA

(Wybrane aspekty)

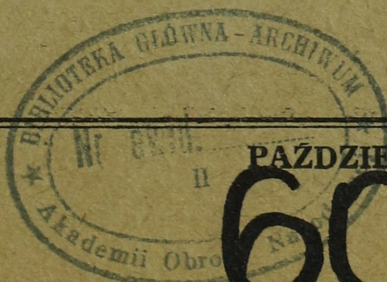
Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej

~~S/1112~~

~~05-001421 002-0~~

WARSZAWA

II PAŹDZIERNIK

1989

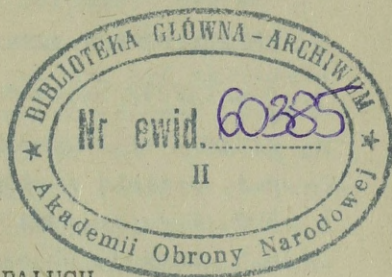
60385

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

INSTYTUT BADAŃ STRATEGICZNO-OBRONNYCH

ASG WP wewn. 4249/89

~~48~~
Egz. nr ...

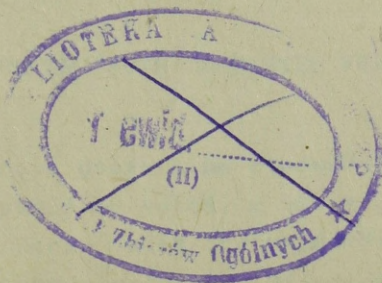

Płk w st. spocz. doc. dr Zbigniew PALUCH

SYSTEM OBRONNY PAŃSTWA

/Wybrane aspekty/

~~5/1113~~

WARSZAWA

październik

1989

IV

SPIS TREŚCI

	Str.
WSTĘP	3
1. ZAGROŻENIE CZYNNIKIEM DETERMINUJĄCYM CHARAKTER WSPÓŁCZESNEGO SYSTEMU OBRONNEGO	3
2. GENERALNE USTALENIA OBRONNE PAŃSTWA	7
3. PODSTAWOWE ZAŁOŻENIA I STRUKTURA SYSTEMU OBRONNEGO PAŃSTWA	11
4. ZADANIA REALIZOWANE W SYSTEMIE OBRONNYM PAŃSTWA	15
4.1. Zadania społeczno-wychowawcze	15
4.2. Zadania administracyjno-gospodarcze	17
4.3. Zadania wojskowe	18
4.4. Zadania w zakresie ochrony bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego	19
4.5. Zadania realizowane w ramach obrony cywilnej	21
5. KIEROWANIE DZIAŁALNOŚCIĄ OBRONĄ PAŃSTWA	22
BIBLIOGRAFIA	26
ZAŁĄCZNIKI:	
1. Stan liczebny sił zbrojnych NATO oraz rozmieszczenie i strefy rażenia środków przenoszenia broni jądrowej	27
2. Struktura systemu obronnego państwa	28
3. Zadania realizowane w ramach systemu obronnego państwa	29
4. Organa kierowania działalnością obronną na szczeblu centralnym	30
5. Organa kierowania działalnością obronną na szczeblu wojewódzkim i podstawowym	31

W S T Ę P

Nie jest sprawą przypadku, że w ogólnonarodowej debacie związanej z rozwojem demokracji w naszym kraju, ważne miejsce zajmuje problematyka dotycząca zapewnienia Polsce skutecznego bezpieczeństwa narodowego. Wprawdzie problematyka obronności i bezpieczeństwa państwa była na przestrzeni całego powojennego okresu jednym z głównych przedmiotów zainteresowania teoretyków wojskowych, to jednak dziś, w związku z nowymi zagrożeniami, jakie niesie wprowadzenie coraz to doskonalszych technologii w dziedzinie doskonalenia systemów obronnych, powinna być zgłębiana na miarę obecnych, a przede wszystkim perspektywicznych potrzeb. Współczesna rzeczywistość zmusza bowiem do widzenia problematyki obronnej po pierwsze - wieloaspektowo, czyli w różnych przejawach i formach aktywności społecznej; po drugie - kompleksowo, czyli we wzajemnym tych form i przejawów powiązaniu; po trzecie - aktualnie z uwzględnieniem nieustannej ich zmienności. Tylko takie podejście do problemu może dziś zapewnić wszechstronność jego poznania.

Wychodząc naprzeciw powyższym wymaganiom, problematyka systemu obronnego państwa rozpatrywana jest w niniejszym opracowaniu w płaszczyznach: militarnej i pozamilitarnej, narodowej i koalicyjnej, z uwzględnieniem trybu funkcjonowania poszczególnych elementów systemu w warunkach obowiązywania stanów wyższej konieczności oraz zasad kierowania działalnością obroną państwa. Na podkreślenie zasługuje również fakt, że powyższa problematyka została przedstawiona w kontekście: charakterystyki zewnętrznego zagrożenia państwa, jako czynnika sprawczego przedsięwzięć obronnych, koncepcji obronnej Rzeczypospolitej Polskiej oraz założeń systemu obronnego. Ponadto podkreślony został koalicyjny charakter naszej obronności, jako że we współczesnym świecie żadne państwo nie jest w stanie podejmować skutecznych przygotowań obronnych, pojedynczo w izolacji od pozostałych akterów sceny międzynarodowej.

1. ZAGROŻENIE CZYNNIKIEM DETERMINUJĄCYM CHARAKTER WSPÓŁCZESNEGO SYSTEMU OBRONNEGO

Historia rozwoju społeczeństw pozwala na stwierdzenie, że sprawy wojny i pokoju absorbują ludzkość od setek, a nawet tysięcy lat. Szczególnie jednak duże zainteresowanie budzą one współcześnie. Dzieje się tak przede wszystkim dlatego, że w ostatnich dziesięcioleciach nastąpił gwałtowny rozwój środków walki zbrojnej, że rozszerzył się zakres form i sposobów wojowania, że wreszcie w związku z powszechnym charak-

1

terem zagrożenia w orbitę spraw wojennych wprzęgane są obecnie całe społeczeństwa, ogół obywateli każdego kraju. W tej sytuacji przewidywanie charakteru ewentualnej przyszłej wojny w Europie i przygotowanie do niej państwa jest współcześnie jednym z głównych zadań nauki wojennej. Badania prowadzone w ramach tejże nauki są ukierunkowane na wykrywanie prawidłowości rządzących obronnością państwa oraz formułowanie na tej podstawie odnośnych praw i zasad, a także budowanie naukowych podstaw dla rozwiązań praktycznych w dziedzinie tworzenia i doskonalenia systemu obronnego państwa. Złożony, wieloaspektowy charakter naszej obronności sprawia bowiem, że jest ona rozpatrywana i badana jako system, którego elementy ukształtowane zostały w oparciu o doświadczenia przeszłości, a szczególnie drugiej wojny światowej oraz naukowe wnioski i prognostyczne przewidywania w ciągu minionego z górą czterdziestolecia.

Charakter tego systemu kształtowany jest przez szereg różnorodnych czynników. Do podstawowych z nich należy zaliczyć: z jednej strony - zagrożenie, jakie istnieje ze strony potencjalnego przeciwnika, z drugiej zaś - stan gospodarki kraju, możliwości demograficzne, stopień świadomości społecznej i dyscyplinę, zawarte sojusze oraz położenie geograficzne kraju.

Przyjmując w naszych rozważaniach znaną clausewitzowską definicję wojny można stwierdzić, że charakter zagrożenia i wojny zależy bezpośrednio od polityki^{x/}, której odzwierciedleniem jest obowiązująca w danym państwie /koalicji/ doktryna wojenna.

Wielce znamienna w swej wymowie jest obowiązująca w NATO od 1967 r. doktryna "elastycznego reagowania" oraz jej kolejne mutacje. Co do ich agresywnego charakteru nie można mieć żadnych wątpliwości.

Podstawowe założenia obowiązującej w NATO doktryny wojennej są motorem przygotowań do wojny między dwoma przeciwstawnymi systemami. Przewiduje ona różne warianty działań: od wywoływania sytuacji kryzysowych i prowokacyjnych demonstracji siły do planowanej zawczasu eskalacji walki zbrojnej, od wojny bez użycia lub z ograniczonym /selektywnym/ użyciem broni jądrowej do powszechnej wojny nuklearnej.

O przygotowaniach państw Paktu Północnoatlantyckiego do militarne-go rozstrzygnięcia problemów międzynarodowych świadczy m.in. kontynuowany przez Stany Zjednoczone, szeroko zakrojony program militaryzacji kosmosu, modernizacja broni jądrowej i wprowadzanie do uzbrojenia nowych jej wzorów, modernizacja broni konwencjonalnej, doskonalenie systemów logistycznych NATO oraz rozbudowa infrastruktury wojskowej w ramach operacyjnego przygotowania obszarów wyjściowych do działań na

x/ Sformułowana przez Clausewitza definicja głosi, iż wojna jest kontynuacją polityki za pomocą środków militarnych.

europiejskim teatrze działań wojennych /TDW/.

Obraz ten byłby jednak niepełny, gdyby nie wspomnieć, że w laboratoriach, biurach konstrukcyjnych Stanów Zjednoczonych i najbardziej rozwiniętych państwach NATO są opracowywane oraz badane konwencjonalne i jądrowe środki walki, mające "służyć" realizacji zakładanych celów jeszcze w XX wieku i w pierwszej dekadzie wieku XXI. Szczególnie niebezpieczne mogą się okazać intensywne badania nad nowymi rodzajami broni niekonwencjonalnej o skutkach rażenia przewyższających klasyczną broń jądrową. Chodzi tu m.in. o bombę transplutonową, zastosowanie inżynierii genetycznej dla celów militarnych, broń laserową, wykorzystanie ultradźwięków, o tzw. bronie środowiskowe oddziałujące w sferze meteorologicznej i ekologicznej, broń biologiczną, a także o wykorzystanie asteroidów i zjawiska anihilacji. Program rozwoju sił zbrojnych Paktu Północnoatlantyckiego wskazuje więc, że w jego doktrynalno-strategicznych założeniach stale i wszechstronne umacnianie potencjału militarnego stanowi nadal podstawowy "argument" w stosunkach z państwami Układu Warszawskiego.

Na charakter zagrożenia militarnego Polski ze strony państw NATO wpływa także rola, jaką nasz kraj odgrywa w Układzie sojuszniczym oraz położenie geopolityczne.

Geopolityczne położenie naszego kraju powoduje, że nie mając /na lądzie/ bezpośredniej styczności z potencjalnym przeciwnikiem, nie będziemy musieli w początkowym, najtrudniejszym okresie wojny stawiać czoła wojskom lądowym. Główne zagrożenie stanowią będą uderzenia z powietrza /w tym również jądrowe/, ewentualne działania desantów powietrznych i morskich oraz działania grup dywersyjnych. Z uwagi jednak na fakt, że terytorium Polski stanowi swego rodzaju pomost między Europą Wschodnią a Zachodnią, a jednocześnie obszar strategiczny do rozmieszczenia kolejnych rzutów wojsk Układu Warszawskiego organizujących strategiczną obronę na zachodnim TDW, może się ono stać strefą wyjątkowo silnego oddziaływania przeciwnika już w pierwszych dniach czy nawet godzinach wojny^{x/}.

Przy niekorzystnym rozwoju sytuacji militarnej, kraj nasz może stać się również strefą bezpośrednich działań wojsk lądowych. Po wykonaniu pierwszych uderzeń bronią jądrową czy środkami konwencjonalnymi potencjalny przeciwnik planuje bowiem przejście do strategicznej operacji

x/ Zagrożenie, o którym mowa, wynika z faktu, że terytorium naszego kraju znajduje się w zasięgu środków wysuniętego bazowania, lotnictwa strategicznego i lotnictwa taktycznego przeciwnika. Bezpośrednie zagrożenie dla państw-sygnatariuszy UW, w tym również dla Polski stanowią siły NATO rozmieszczone w Europie /rys. 1/.

zaczepnej siłami wojsk lądowych /w połączeniu z działaniami wysadzo-
nych desantów powietrznych i morskich/ wspieranych działaniami lotni-
ctwa.

Zgodnie z aktualnie obowiązującą doktryną państw NATO z chwilą roz-
poczęcia wojny /bez względu na jej charakter/, a nawet w okresie po-
przedzającym jej wybuch, obszar Polski może stać się również terenem
intensywnego i wielokierunkowego działania pododdziałów wojsk specjal-
nego przeznaczenia, realizujących swe zadania w ramach tzw. działań
niekonwencjonalnych, które m.in. kontynuować będą prowadzoną już w okre-
sie pokoju walkę w sferze pozamilitarnej. Doktryna i strategia wojenna
NATO zakłada bowiem, że wszelkie polityczne, ideologiczne, ekonomiczne,
psychologiczne i inne przedsięwzięcia realizowane w czasie pokoju, w
ramach tzw. walki nieorężnej i kontynuowane w czasie wojny, w tym rów-
nież przez wyspecjalizowane komórki wojskowych sił specjalnych stanowią
część składową działań bojowych sił zbrojnych, jako że zmierzają do
ogólnego osłabienia przeciwnika, a w tym również osłabienia militarne-
go. Jak z powyższego wynika, współczesne zagrożenie przybrało charak-
ter totalny oddziałując na całość życia społecznego i państwowego,
przez co stało się bardziej niebezpieczne dla suwerenności i niepodleg-
łości poszczególnych państw oraz ich podstaw ustrojowych.

Ten powszechny charakter zagrożenia sprawia, że nie jesteśmy "dziś"
wolni od groźby wybuchu wojny, przy czym wojny prowadzonej najstrasz-
niejszymi środkami niszczenia, jakie znała dotychczas ludzkość. Współ-
czesne środki rażenia - w tym broń masowego rażenia /głównie jądrowa/
oraz środki jej przenoszenia - zmieniły radykalnie wizję przyszłej woj-
ny. W związku z obecnym układem sił politycznych na arenie międzyar-
odowej oraz dalszym rozwojem potencjałów wojennych zakłada się, że ewen-
tualna wojna objęłaby nie tylko obszary działań wojsk, lecz całe tery-
toria państw w niej uczestniczących, że stałaby się konfrontacją dwóch
przeciwstawnych systemów społeczno-politycznych ze wszystkimi wpływa-
jącymi z tego faktu konsekwencjami. Oznacza to, że ewentualna wojna
objęłaby wiele krajów i większość /jeśli nie wszystkie/ kontynentów.
Bezpośrednie zagrożenie taką właśnie wojną, zagrażającą wszystkiemu i
wszystkim nasiliło się szczególnie pod koniec lat siedemdziesiątych i
na początku lat osiemdziesiątych. Patrząc jednak na rozwój sytuacji
międzynarodowej, należy stwierdzić, że w ostatnich latach zarysowały
się korzystne zjawiska i tendencje. Analiza aktualnych trendów w poli-
tyce międzynarodowej pozwala twierdzić, że wysoce konfrontacyjny i nie-
bezpieczny, grzęzący nieobliczalnymi konsekwencjami wzrost napięcia zo-
stał powstrzymany. Coraz powszechniejsze staje się przekonanie, że po-

stęp świata jest możliwy poprzez poszukiwanie ogólnoludzkiego consensusu i osiągnięcie nowego ładu światowego w drodze rokowań i pokojowej współpracy.

Nastąpiło również złagodzenie napięcia w sferze militarnej. Trwa wielostronny dialog ZSRR - USA oraz stopniowe przełamywanie wzajemnej nieufności.

Otuchą napawać mogą również dotychczasowe rezultaty rokowań wiedeńskich w sprawie redukcji sił zbrojnych i zbrojeń konwencjonalnych w Europie. Podkreślić jednak należy, że wszelkie częściowe redukcje potencjałów wojskowych, przy nie zmienionym celu politycznym, aczkolwiek zawsze oceniane pozytywnie, nie zmniejszają w istotny sposób możliwości wybuchu wojny, ani nie ograniczają skali jej prowadzenia. W sumie więc mimo pewnych oznak odprężenia w stosunkach międzynarodowych stan zagrożenia jeszcze nie uległ ani realnej, ani liczącej się zmianie na lepsze. Procesy umacniania bezpieczeństwa i pokoju nie przebiegają bowiem bez oporów i zahamowań, dlatego nie można ich uznać za trwałe i nieodwracalne. Powszechny system bezpieczeństwa nie został jeszcze skonstruowany, a siły zainteresowane wzmaganiem napięć wciąż jeszcze dysponują znacznymi wpływami. Za wcześnie więc mówić o odprężeniowej wiośnie w stosunkach Wschód-Zachód. Groźba powrotu napięć i narastania zagrożeń utrzymuje się nadal i jak dotychczas nic nie wskazuje na to, że ciągłość i natężenie tego rodzaju oddziaływania ze strony potencjalnego przeciwnika będzie zjawiskiem przejściowym. Polityka imperializmu drugiej połowy lat osiemdziesiątych, mimo iż wojna w epoce broni jądrowej straciła swój sens ze względu na jej skutki dla całej cywilizacji ludzkiej, świadczy o tym, że przeciwnik polityczny nadal nie wyrzekł się konfrontacji zbrojnej i osiągnięcia celów politycznych środkami przemocy.

2. GENERALNE USTALENIA OBRONNE PAŃSTWA

Zarysowany obraz współczesnego zagrożenia oraz przekonanie zachodnich teoretyków wojskowych o tym, że tylko konflikt zbrojny /do którego wcześniej czy później dojdzie/ może korzystnie zmienić istniejący stan rzeczy, sprawia iż w rozważaniach dotyczących bezpieczeństwa Polski nie można wykluczyć groźby agresji ze strony potencjalnego przeciwnika.

W tej sytuacji odpowiedzia zgodną z wymogami bezpieczeństwa międzynarodowego i naszego kraju może być tylko wzmocnienie politycznych wysiłków na rzecz zachowania pokoju światowego, z jednoczesnym utrzymaniem potencjałów obronnych przez państwa Układu Warszawskiego na poziomie

zapewniającym zachowanie równowagi sił militarnych w Europie i w skali globalnej. Wychodząc bowiem z założenia, że podstawą bezpieczeństwa jest równowaga polityczno-wojskowa, uznać należy iż każda próba jej zachwiania prowadzi do wzrostu napięć, zwiększa niebezpieczeństwo wojny. Równowaga ta, wobec przeciwnika respektującego jedynie argument siły, jest nadal głównym elementem stabilizującym pokój. Stwierdzenie to nie implikuje w żadnej mierze fatalistycznej konieczności pogodzenia się z istniejącym obecnie systemem bezpieczeństwa /opartym na równowadze sił przeciwstawnych bloków/ jako z czymś trwałym i niezmiennym. Przeciwnie - system bezpieczeństwa międzynarodowego, w którego ramach zapewnione jest również bezpieczeństwo narodowe Polski, powinien uwzględniać konieczność stopniowego przechodzenia od koncepcji równowagi opartej na strachu i wzajemnym odstraszeniu do równowagi kooperatywnej, opartej na uznaniu współzależności i koniecznej współpracy oraz tworzeniu podstaw wzajemnego zaufania.

Poszukiwania trwałego systemu bezpieczeństwa i współpracy odpowiadają nie tyle teoretycznym konstrukcjom i modelom ile potrzebom współczesnych i prognozowanych rozwiązań praktycznych, które stanowią w konkretnych warunkach powojennej Europy próbę harmonizacji sprzecznych często interesów państw o odmiennych ustrojach, należących do przeciwstawnych ugrupowań wojskowych. Wspólnym mianownikiem w tych poszukiwaniach jest wola niedopuszczenia do sytuacji, w której antagonizmy mogłyby doprowadzić do konfliktu zbrojnego.

Sprawy te mają szczególną wymowę w odniesieniu do narodu polskiego, świadomego swych historycznych losów. Pamiętamy bowiem, że podczas ostatnich prawie dwóch wieków głównym problemem, najwyższą racją stanu były dla nas walka o niezawisły byt narodowy i trwałość państwa.

Koleje naszych dziejów odczytanych są argumentem najdobitniej przemawiającym za tym, aby dziś cały wysiłek skoncentrować na obronie tego, co posiadamy, co krocząc drogą pokojowego budownictwa możemy uzyskać w przyszłości. Z tego też względu Polska Rzeczpospolita Ludowa walczy o trwały pokój. Zasada pokojowego współistnienia i współdziałania państw o różnych systemach społeczno-politycznych dominuje w polityce naszego państwa. Polska niejednokrotnie postulowała odejście od koncepcji utożsamiania bezpieczeństwa międzynarodowego z siłą militarną. Najpełniejszym tego odzwierciedleniem są m.in. ostatnie nasze inicjatywy dotyczące: stopniowego wycofania i redukcji wspólnie uzgodnionych operacyjnych i taktycznych rodzajów uzbrojenia jądrowego, broni konwencjonalnej o szczególnie dużej sile i precyzji rażenia, transformacji doktryn militarnych, tak aby stały się ściśle obronnymi, uzgod-

nienie środków budowy zaufania i bezpieczeństwa, a także decyzja Komitetu Obrony Kraju o zmianach w siłach zbrojnych RP. Inicjatywy te są dowodem naszych pokojowych intencji wykluczających wojnę i wszelkie konflikty zbrojne jako środek rozstrzygnięcia sporów. O wiarygodności tych inicjatyw świadczy rozwiązanie dotyczące praktycznej realizacji założeń obronnych, wyrażające się w rozbudowie poszczególnych elementów systemu obronnego państwa. Dla skutecznego przeciwstawienia się istniejącemu zagrożeniu budujemy nasz system obronny kierując się zasadą niezbędnej jedynie konieczności. Nie dążyliśmy i nie dążymy do posiadania sił zbrojnych i broni ponad stan konieczny do obrony. Opowiadając się za realizacją kroków rozbrojeniowych utrzymujemy swoje siły zbrojne w takim składzie i na takim poziomie, które pozwalają odeprzeć /wspólnie z pozostałymi siłami zbrojnymi państw UW/ jedynie agresję z zewnątrz.

Złożoność oraz wielki ciężar gatunkowy przedsięwzięć podejmowanych w ramach obrony suwerenności i niepodległości naszego państwa sprawiają, że są one realizowane zarówno w dziedzinie militarnej /wojskowej/, jak i pozamilitarnej - w ramach działalności polityczno-społecznej, administracyjno-gospodarczej, obrony cywilnej i innych. Spraw dotyczących obrony państwa we współczesnych warunkach nie można bowiem utożsamiać wyłącznie z działalnością sił zbrojnych. Obok wojsk przygotowywanych do prowadzenia działań bojowych, w realizacji przedsięwzięć obronnych uczestniczy współcześnie cała organizacja państwowa oraz całe obronnie zorganizowane społeczeństwo. Obrona państwa stanowi dziś jeden z zasadniczych kierunków jego działalności związany z jego rozwojem zarówno w czasie pokoju, jak i funkcjonowaniem w czasie wojny. Obejmuje swym zasięgiem wszystkie dziedziny, niejako nakłada się na całość społecznej, gospodarczej i administracyjnej struktury organizacyjno-funkcjonalnej państwa. Współczesna obrona ma zatem charakter kompleksowy i stanowi przedmiot zainteresowania całego aparatu władzy państwowej, administracyjnej i gospodarczej kraju. Staje się jedną z podstawowych funkcji spełnianych przez państwo^{x/}. Dodać przy tym należy, że w warunkach współczesnych, ze względu na przewidywany charakter ewentualnej wojny i rosnące rozmiary zagrożenia, znaczenie funkcji obronnej^{xx/} niepomieranie wzrosło. O ile w warunkach pokojowego rozwoju funkcja obronna rea-

x/ Takie ujmowanie problemu, uwzględniające żywotne, z obronnego punktu widzenia interesy państwa, uznać należy za najbardziej właściwe. Pozwala ono na umiejscowienie dziedziny obronnej w rzędzie najważniejszych spraw państwowych, co w erze globalnego zagrożenia jest w pełni uzasadnione.

xx/ W naszym kraju funkcja obronna utożsamiana jest z pojęciem obronności.

lizowana jest kompleksowo ale w niezbędnym jedynie zakresie, to w miarę zaostrzania się sytuacji i pojawienia się symptomów bezpośredniego zagrożenia /a zwłaszcza w wypadku wybuchu wojny/ podporządkowuje się jej wszystkie dziedziny działalności państwa. Inne przedsięwzięcia /nie związane z wojną/ ulegają bądź znacznemu ograniczeniu, bądź zaniechaniu.

Dzisiaj, gdy wojna oddziałuje w sposób bezpośredni na całość życia społecznego i państwowego, nie można wyobrazić sobie dziedziny działalności państwowej, w której przygotowania do obrony kraju nie miałyby należytej rangi. W warunkach gdy możliwości środków rażenia powodują, że w ewentualnym konflikcie zbrojnym zagrożone będą nie tylko wojska prowadzące działania na froncie, ale całe terytoria walczących państw, w wojnie uczestniczyć muszą całe narody, uruchamiające dla realizacji swoich celów wszystkie posiadane siły i środki.

Jak z powyższego wynika, współcześnie pojmowana funkcja obronna to działalność mająca na celu przeciwdziałanie wybuchowi wojny oraz zagrożeniu wewnętrznemu, a także wszechstronne przygotowanie organizmu państwowego i całego społeczeństwa do odparcia ewentualnej agresji i przeciwstawienia się różnorodnym formom oddziaływania przeciwnika prowadzonego w ramach walki nieoręężnej, przy użyciu niezbędnych do tego sił i środków. Tak rozumiana funkcja obronna /obronność/ wyraża zdolność państwa do skutecznej obrony najżywoźniejszych jego interesów, a przede wszystkim do obrony suwerenności, niepodległości i terytorialnej integralności.

Aby sprostać powyższym zadaniom państwo nasze, realizowało i realizuje szereg przedsięwzięć obronnych, doskonali poszczególne ogniwa obronne, a przede wszystkim siły zbrojne, utrzymując ich część w gotowości do natychmiastowego odparcia zaskakującego uderzenia nieprzyjaciela. Mimo bowiem iż w odróżnieniu od przeszłości aspekty wojskowe nie wyczerpują istoty bezpieczeństwa narodowego, środkiem, który przede wszystkim pozwala je zapewnić, jest nadal siła militarna. W danej sytuacji utrzymanie w niezbędnym stanie gotowości części sił zbrojnych oraz innych elementów systemu obronnego przez państwa zjednoczone w Układzie Warszawskim jest zatem - jak już podkreślano - działalnością wymuszoną, ale jednocześnie niezbędną. Działalność ta jest ukierunkowana zgodnie z przyjętymi ustaleniami doktrynalnymi^{x/}, których wymowa w naszym przypadku jest następująca:

Po pierwsze - państwo nasze nie mając roszczeń terytorialnych, nie jest w żaden sposób zainteresowane w zmianie istniejącego w Europie

x/ Oficjalne sformułowanie obronnej doktryny wojennej państw-stron Układu Warszawskiego nastąpiło w maju 1987 r. w Berlinie, w czasie posiedzenia Doradczego Komitetu Politycznego.

stanu rzeczy ustalonego postanowieniami jałtańsko-poczdamskimi, w prowadzeniu jakiegokolwiek wojny. Rozwój kraju możemy osiągnąć jedynie dzięki pokojowej pracy całego społeczeństwa. Dlatego też opowiadamy się za pokojem i pokojowym współżyciem narodów w Europie oraz zdecydowanie występujemy przeciwko każdej wojnie. Walkę o pokój i pokojowe współistnienie włączyliśmy na stałe do naszej narodowej doktryny^{x/} wojennej.

Po drugie - Polska może być jedynie zmuszona do wzięcia udziału w wojnie, gdy jakieś państwo lub koalicja państw targnie się na osiągnięcie przez nas zdobycze. Oznacza to, że możemy prowadzić jedynie wojnę sprawiedliwą, postępową, nieagresywną - obronną.

Po trzecie - wobec powojennego układu sił jedynie obrona w sojuszu z państwami - sygnatariuszami - Układu Warszawskiego stanowi wiarygodną rękojmię naszego bezpieczeństwa.

Przedstawione ustalenia stanowią istotę podstawowej koncepcji obronnej naszego państwa, w której zakłada się, że bezpieczeństwo, pokojowy rozwój narodu oraz niepodległość Ojczyzny są nierozzerwalnie związane z obroną całej wspólnoty w ramach koalicyjnego systemu obronnego /Układu Warszawskiego/.

3. PODSTAWOWE ZAŁOŻENIA I STRUKTURA SYSTEMU OBRONNEGO PAŃSTWA

Traktowanie całokształtu działalności obronnej jako jednej z funkcji państwa ma swoje uzasadnienie w ujęciu prakseologicznym. Jeżeli bowiem posłużyć się pojęciem określającym działanie jako uświadomioną zmianę rzeczywistości przez dążenie do określonego celu w danych warunkach i za pomocą właściwych środków^{xx/}, to wśród całego zbioru działań dość łatwo można wyróżnić działania obronne, będące szczególnego typu działaniem społecznym. Działanie to, określane jako świadome zachowanie się społeczeństwa zmierzające do tworzenia oraz wykorzystania potencjału obronnego, podobnie jak każde z działań złożonych wymaga ujęcia systemowego. Złożony, wieloaspektowy charakter współczesnej funkcji obronnej /obronności/ sprawia więc - jak już podkreślano - że jej przedmiotowym i podmiotowym odpowiednikiem jest jednolity, kompleksowy system obronny

x/ Nasza doktryna wojenna ma wybitnie obronny charakter. Jednak z uwagi na istnienie trwałego zagrożenia ze strony państw skupionych w Pakcie Północnoatlantyckim, Polska wraz z innymi państwami UW zmuszona jest traktować przygotowania obronne jako bezwzględną konieczność. Wyrazem obronnego charakteru naszej doktryny wojennej jest: przygotowanie naszych sił zbrojnych; rozbudowa infrastruktury obronnej; szkolenie ludności cywilnej itp.

xx/ T. Kotarbiński. Traktat o dobrej robocie. Warszawa 1968, rozdział I i VII.

państwa, zdolny do skoordynowanego działania. Podkreślić przy tym należy, że fundamentalnym czynnikiem /obok zagrożenia ze strony potencjalnego przeciwnika/ kształtującym charakter naszego systemu obronnego jest przynależność do Układu Warszawskiego i przyjęcie wspólnie wypracowanej doktryny, w myśl której nasze przygotowania obronne wiążemy w nierozdzielalną całość z przygotowaniem obronnymi Związku Radzieckiego i pozostałych państw - stron Układu.

O konieczności umacniania zespołowej mocy obronnej państw Układu Warszawskiego oraz rozwijania wysokiej sprawności ich wewnątrz-obronnych struktur narodowych /państwowych/ przesądza skala utrzymującego się zagrożenia. Sprawy bezpieczeństwa nie mogą być zatem już wyłączną troską jednego państwa lecz koalicji państw i muszą być oceniane w powiązaniu z charakterem zagrożenia i układem sił na arenie międzynarodowej, z uwzględnieniem poczucia bezpieczeństwa sąsiadów na danym obszarze strategicznym, zgodnie z interesem narodowym i całej wspólnoty, których częścią jest Rzeczpospolita Polska.

Układ sił we współczesnym świecie sprawia, że Polska - podobnie zresztą jak większość państw wspólnoty UW - nie jest w stanie stawić czoła wielokrotnie przewyższającemu jej możliwości obronne zagrożeniu ze strony zespolonych sił NATO. Konieczne jest zatem organizowanie obrony w systemie koalicyjnym zwiększającym szansę na skuteczne zapobieganie oraz przeciwdziałanie agresji. Taką właśnie szansą jest dla Polski połączenie sił w Układzie Warszawskim powołanym do życia w celu wspólnej obrony. Do tego Układu wnosimy odpowiadający naszym możliwościom demograficznym, gospodarczym i technologicznym wkład i w tym zakresie stanowimy znaczące ogniwo koalicyjnej obrony. System obronny Rzeczypospolitej Polskiej, obejmujący swoim zakresem różnego rodzaju układy i elementy organizacyjno-funkcjonalne, występuje więc zarazem jako podsystem w układzie wyższych hierarchicznie systemów^{x/}. Wchodząc bowiem określonymi składnikami do ogólnosojuszniczego systemu obronnego - Układu Warszawskiego - występuje w jego ramach jako narodowy podsystem obronny, a jednocześnie jest podsystemem w stosunku do systemu społecznego państwa, organicznie wkomponowanym w jego strukturę.

W państwie ujmowanym jako całość organizacyjna /wielki system społeczny/ wyodrębnić można cały szereg podsystemów /polityczny, gospodarczy, nauki i oświaty, zdrowia itp./, a wśród nich również podsystem

x/ Myślenie kategoriami systemów cechuje konieczność analizy każdego obiektu stanowiącego system jako elementu szerszego, a więc badanie go w aspekcie hierarchiczności, a jednocześnie traktowania jako pewnej całości. Polega to na tym, że każdy badany system jest jednym ze składników zakresowo szerszego systemu, a każdy jego składnik może być z kolei rozpatrywany jako system zakresowo węższy.

obronny. Podsystemy te wzajemnie się przenikają, warunkują oraz tworzą wspólne struktury. Podsystem obronny nie stanowi więc układu organizacyjnego wyizolowanego z całości organizmu państwowego, lecz można go przedstawić jako jeden ze zbiorów /elementów/ systemu społecznego państwa, stanowiący z innymi integralną całość. Oznacza to, że zadania obronne są włączone w zakresy działania wszystkich pozostałych elementów /podsystemów/ wyróżnianych w systemie społecznym państwa i realizowane w jednolitym systemie kierowania, zgodnie z przyjętymi założeniami doktrynalnymi oraz planami strategicznymi.

Jak łatwo zauważyć, w przedstawionym rozumowaniu korzystamy z ważnej w metodologii zasady dwoistości opisu /w ujęciu makro - i mikroskopowym/, która nakazuje spoglądać na każdy system jak na ogniwo w łańcuchu hierarchii systemów. Tak więc na system obronny państwa możemy spojrzeć, jak na określony układ /podsystem/ - nie wnikając w jego strukturę wewnętrzną - działający w warunkach otoczenia, za które przyjmuje się nadsystem społeczny kraju bądź system koalicyjny państw-stron Układu Warszawskiego, a także jak na system zawierający poszczególne zbiory elementów - podsystemy. Ogół tych podsystemów wraz z relacjami zachodzącymi między nimi oraz z ich właściwościami, a więc ujętych w ramy określonej struktury, tworzy hierarchicznie uporządkowaną całość, której działalność zmierza do jednego ściśle określonego celu. Celem tym jest uzyskanie zdolności państwa do prowadzenia w pełnym zakresie skutecznych działań obronnych.

Przynależność Rzeczypospolitej Polskiej do Układu Warszawskiego oraz przyjęcie wspólnie wypracowanej doktryny wojennej wpływają z kolei w decydujący sposób na kształt naszego narodowego systemu obronnego, którego podsystemy /zbiory elementów/ rozbudowywane są w dwóch wzajemnie uzupełniających się układach: w układzie koalicyjnym, w którego ramach działają wydzielone siły zbrojne RP przeznaczone głównie do odparcia /w ścisłym współdziałaniu z pozostałymi siłami zbrojnymi państw-stron Układu Warszawskiego/ ewentualnego agresora oraz w układzie narodowym, gdzie z kolei wyodrębnić można działalność społeczno-wychowawczą, administracyjno-gospodarczą itp.

Tak rozbudowany system obronny RP stanowi rozgałęziony organizm, obejmujący różne dziedziny działalności państwa, wiążący w jedną całość zarówno problematykę militarną, jak i przygotowania podejmowane na rzecz obrony państwa w całym pozamilitarnym obszarze.

Formalnoprawnym odbiciem koncepcji obronnej naszego kraju - zakładającej konieczność objęcia jednolitym, kompleksowym systemem przygotowań obronnych całego organizmu państwowego, wszystkich jego ogniw,

wszystkich przejawów i form zorganizowanego życia narodu i rozwijania tych przygotowań pod jednolitym kierownictwem - jest ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. /Dz.U. z 1967 r., nr 18, poz. 111/ o powszechnym obowiązku obrony PRL. Zgodnie z jej postanowieniami w realizacji przedsięwzięć uwarunkowanych potrzebami obrony państwa partycypują w stosownym zakresie siły zbrojne, organizacje polityczne i społeczne, instytucje administracji i gospodarki narodowej oraz reszta społeczeństwa.

Z powyższego wynika, że w ramach współczesnego systemu obronnego RP podejmowane są - zarówno w skali międzynarodowej, jak i narodowej - wszelkiego rodzaju działania zmierzające do wszechstronnego zapewnienia obrony kraju. Te różnorodne działania podejmowane w układzie koalicyjnym i narodowym realizowane są przez poszczególne zbiory elementów /wzajemnie ze sobą powiązanych/, które wyróżnić można w systemie obronnym państwa.

Patrząc na system obronny z punktu widzenia zadań /funkcji/, można wyodrębnić zespół elementów, między którymi istnieje typ powiązań tworzących jego strukturę funkcjonalną /zadaniową/. Do elementów tych zalicza się podsystemy: ^{polityczno-}społeczno-wychowawczy, administracyjno-gospodarczy, wojskowy, ochrony ~~bezpieczeństwa~~ państwa i porządku publicznego oraz obrony cywilnej /rys. 2/.

Rozważając z kolei w odniesieniu do systemu obronnego państwa pojęcie takiego działania, które w literaturze prakseologicznej nazywa się kierowaniem, wyodrębnić można zbiór elementów /podsystem/ kierowania działalnością obronną państwa. Opis tego zbioru, w którego ramach działają w Polsce hierarchicznie rozbudowane i prawnie usankcjonowane instytucje społeczne, powiązane siecią zależności służbowych /stanowiących jego strukturę/, jest obok zbioru zadaniowego drugim ważnym elementem charakterystyki systemu obronnego. Kierowanie działalnością obronną państwa polega bowiem na integrowaniu działania poszczególnych elementów systemu tak, aby mogły, każdy na swój sposób, przyczynić się do osiągnięcia wspólnego celu, wynikającego z funkcji obronnej państwa i sformułowanego w jego doktrynie obronnej. Chodzi tu między innymi o jednolite strategiczne kierowanie obronnością i życiem kraju; ścisłe współdziałanie w zakresie ochrony państwa i jego obywateli przed różnego typu zagrożeniami; kompleksowe działanie obrony cywilnej i organów administracji państwowej na rzecz sił zbrojnych; zapewnienie ciągłości funkcjonowania infrastruktury obronnej, komunikacyjnej, techniczno-produkcyjnej i usługowej; jedność planowania strategiczno-obronnego i gospodarczo-obronnego, a przede wszystkim jedność działania sił zbrojnych, na których spoczywa główny ciężar walki z ewentualnym agresorem

i których działalność jest najbardziej wymownym uzewnętrznieniem potencjału obronnego państwa.

Wobec nieustannego rozwoju środków walki zbrojnej, ich różnorodności i niespotykanej dotychczas mocy oraz przenoszenia walki na inne niż militarna płaszczyzny coraz większego znaczenia nabierają również zadania realizowane przez pozostałe elementy /podsystemy/ systemu obronnego państwa, których rozwój następuje równoległe z rozwojem podsystemu wojskowego. Bezpieczeństwo naszego kraju i całej wspólnoty zjednoczonej w Układzie Warszawskim można bowiem zapewnić tylko w wyniku kompleksowego rozwoju i doskonalenia wszystkich elementów systemu obronnego z udziałem całego obronnie zorganizowanego społeczeństwa, całej gospodarki, wszystkich mocy wytwórczych kraju oraz siły obronnej wszystkich państw - stron Układu. Koalicyjność i kompleksowość przygotowań obronnych - to dwa generalne założenia naszej doktryny, które legły u podstaw tworzenia i doskonalenia systemu obronnego Rzeczypospolitej Polskiej.

W świetle powyższego można uznać, że współczesny system obronny Rzeczypospolitej Polskiej - to skoordynowany zbiór wzajemnie powiązanych elementów /organizacji, ludzi i urzędów/, spełniających różne funkcje na rzecz zachowania bezpieczeństwa i nienaruszalności terytorialnej, działających pod kierownictwem władz państwowych zgodnie z przyjętą przez państwo doktryną, w myśl których nasze przygotowania obronne wiążemy w nierozzerwalną całość z podobnymi przedsięwzięciami realizowanymi w ramach koalicji.

4. ZADANIA REALIZOWANE W SYSTEMIE OBRONNYM PAŃSTWA^{x/}

4.1. ~~Zadania społeczno-wychowawcze~~ *polityczno-*

Polityka - zgodnie z podstawowym prawem wojny wywiera istotny wpływ na charakter, przygotowanie i prowadzenie, a tym samym na wynik każdej wojny.

Głównym celem polityki naszego państwa od momentu uzyskania niepodległości jest przeciwdziałanie wybuchowi wojny oraz racjonalne ukierunkowanie działalności obronnej, obejmujące przygotowanie państwa do wojny, a w wypadku jej rozpoczęcia - sprawne tej wojny prowadzenie.

Z tak sformułowanego podstawowego celu działalności obronnej wynika potrzeba realizacji głównych zadań w zakresie polityki obronnej państwa, za które m.in. uznaje się:

- a/ precyzowanie zasadniczych kierunków polityki obronnej państwa;
- b/ określenie podstawowej koncepcji doktryny obronnej państwa;

x/ Rys. 3.

c/ organizatorskie, propagandowo-informacyjne i inspiratorskie oddziaływanie na społeczeństwo;

d/ społeczno-wychowawcze i patriotyczno-obronne oddziaływanie na społeczeństwo;

e/ ukierunkowywanie działalności obronnej.

Działalność społeczno-wychowawczą w zakresie obronności realizują /zgodnie z ustaleniami naczelnymi organów władzy państwowej/ wszystkie organa władzy i administracji państwowej oraz gospodarki narodowej, a także wszystkie organa polityczne działające w państwie. Działalność polityczno-społeczną /w określonym zakresie/ realizują również wszystkie organizacje społeczne i polityczne, szkolnictwo, instytucje oświatowe i wychowawcze, środki masowego przekazu i propagandy oraz zakłady pracy.

Konkretne zadania w okresie stanu wojennego i wojny dla poszczególnych organów, organizacji czy instytucji, każdorazowo wynikać będą z ich funkcji, zakresu działania oraz rozwoju sytuacji polityczno-militarnej i społeczno-gospodarczej w kraju i na świecie. Np. w dziedzinie polityczno-organizacyjnej, oprócz działań zapewniających warunki sprawnego kierowania działalnością obronną i życiem kraju, poszczególne organa władzy i administracji państwowej będą również zobowiązane do politycznego ukierunkowywania działalności obronnej państwa, przygotowania i właściwego wykorzystania kadr oraz koordynacji i kontroli realizacji ustalonych zadań. Instytucje i organa związków zawodowych, w oparciu o wytyczne rządu lub prezydenta RP, koncentrować będą swoją działalność na zapewnieniu załogom zakładów pracy minimum warunków socjalno-bytowych, bezpieczeństwa i higieny oraz na przygotowaniu kwalifikowanych kadr pracowników. Instytucje i organizacje młodzieżowe oraz ich organa realizujące wytyczne KOK w działalności swojej skupią wysiłek na zorganizowanym włączeniu młodzieży do realizacji zadań obronnych i społeczno-gospodarczych, na zapewnieniu minimum warunków do szkolenia i oświaty, na organizowaniu pomocy poszkodowanym. Organa prasy, radia i telewizji główny wysiłek skierują na zapewnienie warunków ciągłości i operatywności przekazu masowej informacji, a także na alarmowanie, powiadamianie oraz instruowanie ludności o zasadach zachowania się w określonych miejscach itd.

Realizacja trudnych zadań społeczno-wychowawczych wymagać będzie zjednoczenia wszystkich sił narodu i konsekwentnego wcielania w życie decyzji Rządu i Komitetu Obrony Kraju.

4.2. Zadania administracyjno-gospodarcze

Większa niż kiedykolwiek w historii zależność przebiegu i wyniku wojny od potencjału gospodarczego kraju wyznacza obecnie szczególną rolę działalności administracyjno-gospodarczej, jako dziedziny stwarzającej materialne podstawy dla realizacji ogółu zadań w ramach systemu obronnego państwa.

Stopień zaangażowania sił wytwórczych w wykonywaniu zadań obronnych zależy od stopnia zagrożenia i skali przewidywanych potrzeb obronnych. W warunkach pokoju zakres tego zaangażowania jest zazwyczaj niewielki i wówczas możemy mówić o gospodarce pokojowej, kiedy natomiast wzrasta zagrożenie państwa, potrzeby obronne wzrastają, a gospodarka stopniowo przestawiana jest na działalność odpowiadającą ich zaspokajaniu, co oznacza zwiększenie świadczeń obronnych tak, by w czasie wojny zaangażować gros sił wytwórczych w działalność związaną z jej prowadzeniem.

Współcześnie działalność gospodarczo-obronna polega na tworzeniu bazy materiałowo-technicznej dla zaspokajania potrzeb obronnych państwa zarówno w militarnej, jak i pozamilitarnej płaszczyźnie. Celem tak ukierunkowanej działalności administracyjno-gospodarczej jest jak najpełniejsze zaspokojenie militarnych i pozamilitarnych potrzeb obronnych, odpowiednio do stanu zagrożenia bezpieczeństwa naszego kraju oraz zobowiązań sojuszniczych wynikających z przynależności Polski do Układu Warszawskiego.

Ze sformułowanego w ten sposób celu wynikają określone zadania, od realizacji których uzależniona jest ciągłość zaspokajania potrzeb sił zbrojnych i kraju zarówno w czasie pokoju, jak i wojny. Z tego też względu w działalności administracyjno-gospodarczej można wyróżnić zadania związane z bieżącym zaopatrzeniem sił zbrojnych oraz mobilizacyjnym przygotowaniem gospodarki narodowej oraz zadania o charakterze rzeczowym.

Pierwsza grupa zadań obejmuje:

- a/ produkcję i dostawy uzbrojenia, amunicji, sprzętu techniczno-wojskowego i artykułów kwatermistrzowskich;
- b/ utrzymanie, modernizację i rozbudowę przemysłu obronnego;
- c/ prace naukowo-badawcze i wdrożeniowe;
- d/ prace planistyczno-organizacyjne, dotyczące podnoszenia gotowości obronnej gospodarki narodowej.

Do zadań o charakterze rzeczowym zalicza się:

- e/ uwzględnianie aspektów obronnych w planach społeczno-gospodarczych oraz w planach przestrzennego zagospodarowania kraju;
- f/ utrzymanie określonych zdolności produkcyjnych w zakresie uzbrojenia, amunicji i sprzętu techniczno-wojskowego;

- g/ tworzenie i utrzymywanie państwowych rezerw obronnych;
- h/ rozbudowę infrastruktury obronnej;
- i/ utrzymanie istniejących schronów oraz zakup i utrzymanie sprzętu techniczno-wojskowego dla formacji obrony cywilnej oraz jednostek przewidzianych do militaryzacji;
- j/ inwestycje postulowane przez Sztab Generalny WP, sztab OC oraz Sekretariat KOK.

W realizacji powyższych zadań uczestniczą wszystkie podstawowe działy gospodarki narodowej, służba zdrowia, gospodarka komunalna, oświata oraz nauka i technika, które działają zgodnie z wytycznymi rządu i Komitetu Obrony Kraju.

4.3. Zadania wojskowe

Mimo przewartościowań poglądów na rolę poszczególnych elementów systemu obronnego w całokształcie działalności obronnej państwa, przedsięwzięciom wojskowym /militarnym/ przypisuje się nadal rangę szczególną. Wynika to z faktu, iż mimo znacznego przesunięcia części zadań obronnych na pozostałe elementy systemu obronnego /polityczno-społeczny, administracyjno-gospodarczy, ochrony bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego oraz obrony cywilnej/, zadania realizowane przez siły zbrojne mają nadal znaczenie zasadnicze. Jedynie bowiem w wyniku walki zbrojnej możliwe jest zniszczenie agresora. Dominująca rola działalności wojskowej w całokształcie przedsięwzięć obronnych wynika zatem z samej istoty walki zbrojnej, która obok innych form konfrontacji z przeciwnikiem we współczesnej wojnie - spełnia nadal rolę wiodącą.

Znaczenie działalności wojskowej w naszym, polskim przypadku wynika z roli i zadań, jakie spełniają siły zbrojne RP, wchodzące z Armią Radziecką i innymi armiami państw-stron Układu Warszawskiego w skład koalicyjnego systemu obronnego. Potęgowane jest ono ponadto położeniem geograficzno-strategicznym Polski w Europie, które rzutuje na istotę i treść zadań wykonywanych w ramach wojskowej obrony państwa.

Ogólna wizja przyszłej wojny w Europie /jeżeli do takiej w ogóle dojdzie/ pozwala przewidywać, że siły zbrojne RP, wystąpią w koalicji państw - stron Układu Warszawskiego przeciwko agresji ze strony bloku NATO i będą prowadziły działania wojenne na zachodnim TDW, w ramach strategicznej operacji obronnej /organizowanej w systemie koalicyjnym/, odpowiadając jednocześnie za obronę terytorium naszego kraju.

Stosownie do tego przed siłami zbrojnymi stoją trzy grupy zadań:

- a/ zadania realizowane w okresie bezpośredniej groźby wybuchu wojny - obejmujące: dokonanie mobilizacji, wyjście w przewidziane rejony oraz

osiągnięciu nakazanego stopnia gotowości bojowej;

b/ zadania realizowane w czasie wojny, wśród których wyróżnić można: odparcie natarcia zgrupowań wojsk lądowych, uderzeń lotnictwa i śmigłowców bojowych; rozbitcie desantów powietrznych i morskich; utrzymanie ważnych rejonów i rubieży terenowych oraz ważnych obiektów gospodarczych i ośrodków administracyjnych; stworzenie warunków do przejścia do przeciwnatarcia siłami głównymi koalicji lub ich częścią; niedopuszczenie do wtargnięcia sił przeciwnika na obszar /lub nad obszar/ kraju itp. Z uwagi na wszechogarniający charakter strategicznej operacji obronnej /a więc środowisko, w jakich może być prowadzona, jak też uczestniczące w niej rodzaje sił zbrojnych, wojsk i służb/, w ramach której realizowane są powyższe zadania, siły w niej uczestniczące już podczas pokoju muszą być w pełni przygotowane do prowadzenia działań w systemie koalicyjnym i utrzymywane w odpowiedniej gotowości bojowej;

c/ zadania realizowane w stanie wyjątkowym związanym z wewnętrznym zagrożeniem bezpieczeństwa państwa - dotyczące: ochrony podstawowych interesów państwa i obywateli oraz zadania realizowane w stanie wyjątkowym związanym z klęską żywiołową - dotyczące: niesienia pomocy ludności na zagrożonym terenie i likwidacji skutków tej klęski.

Zadania wymienione w punkcie „c” realizują wydzielone /zgodnie z potrzebami/ jednostki, natomiast zadania wymienione w punkcie „b” wszy - stkie rodzaje sił zbrojnych RP.

4.4. Zadania w zakresie ochrony bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego

Ochrona bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego stanowi w systemie obronnym państwa niezmiernie skomplikowaną dziedzinę działalności. Składa się na nią wiele przedsięwzięć natury politycznej, wychowawczej, rozpoznawczej, prewencyjnej, porządkowo-ochronnej, karno-procesowej i represyjnej. Przedsięwzięcia z tego zakresu realizują organa ustawodawcze, partie polityczne i organizacje społeczne oraz władze wykonawcze. Wśród tych ostatnich główną rolę spełniają cywilne i wojskowe instytucje ochrony prawa i wymiaru sprawiedliwości, w tym głównie jednostki organizacyjne resortu spraw wewnętrznych.

Z roli i miejsca, jakie w systemie obronnym RP zajmuje ochrona bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego oraz obowiązków określonych w ustawie o urzędzie ministra spraw wewnętrznych i zakresie działania podległych mu organów, wynikają zadania realizowane przez siły tego resortu. Część zadań realizowanych jest dopiero w razie wzrostu zagrożenia bezpieczeństwa państwa /w warunkach obowiązywania stanów wyższej

konieczności/, część natomiast nieprzerwanie, a więc zarówno w okresie pokoju, jak i po wprowadzeniu stanu wojennego, wyjątkowego i wojny.

Do zadań realizowanych nieprzerwanie, a więc w każdych warunkach należą:

- a/ prowadzenie działalności wywiadowczej;
- b/ prowadzenie działalności kontrwywiadowczej i antyterrorystycznej;
- c/ zwalczanie przestępczości kryminalnej i innych przestępstw zagrażających życiu, zdrowiu i mieniu obywateli oraz mieniu społecznemu;
- d/ ochrona granic państwowych;
- e/ ochrona porządku publicznego;
- f/ ochrona obiektów gospodarki narodowej, instytucji państwowych oraz bezpośrednia /osobista/ ochrona członków najwyższych władz państwowych;

g/ przeciwdywersyjna obrona kraju;

h/ organizowanie ochrony przeciwpożarowej kraju.

W czasie stanu wojennego /wojny/ i wyjątkowego oprócz wymienionych zadań resort spraw wewnętrznych będzie realizował dodatkowo takie zadania, jak:

i/ zapewnienie bezpieczeństwa i porządku w czasie mobilizacji i przegrupowania wojsk /własnych i sojusznicznych/ przez terytorium kraju;

j/ zapewnienie - w ustalonym zakresie - warunków funkcjonowania naczelnych i wojewódzkich organów władzy i administracji państwowej na stanowiskach kierowania;

k/ zapewnienie porządku podczas realizacji przedsięwzięć z zakresu obrony cywilnej, głównie w toku rozśrodkowania i ewakuacji oraz prowadzenia akcji ratunkowych.

Ponadto resort spraw wewnętrznych będzie realizował zadania związane z egzekwowaniem przepisów prawnych wprowadzonych w stanie wojennym lub wyjątkowym dotyczących m.in. prowadzenia cenzury krajowych i zagranicznych przesyłek pocztowych i korespondencji telekomunikacyjnej; kontroli rozmów telefonicznych w sieci użytku publicznego; internowania osób mogących stanowić zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa /dotyczy to obywateli polskich i obywateli państw obcych, wobec których powzięte zostało postanowienie o stanie wojny/, przejścia do depozytu broni, naddawczych i odbierczo-naddawczych stacji radiowych itp.

Podkreślić przy tym należy, że skuteczność wszystkich działań z zakresu ochrony bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego zależy od systematycznej i stałej analizy obserwowanych przejawów działalności przeciwnika, od obiektywnej i realnej oceny podatności własnego społeczeństwa na tę działalność oraz od umiejętności przewidywania bliższej i dalszej perspektywy rozwoju sytuacji.

4.5. Zadania realizowane w ramach obrony cywilnej

Współczesna obrona cywilna to wielofunkcyjny, odpowiednio przygotowany system organizacyjno-zadaniowy przenikający niemal wszystkie dziedziny i sfery działalności państwa.

Kluczem obrony cywilnej, a także jej rolę i zadania determinuje wizja ewentualnej przyszłej wojny - z zastosowaniem na szeroką skalę broni masowego rażenia oraz nowoczesnych środków jej przenoszenia, co spowoduje, że tradycyjne rozgraniczenie między frontem a zapleczem zaniknie całkowicie.

Obecny kształt obrony cywilnej w naszym kraju określony został w ustawie z 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, a następnie sprecyzowany w dokumentach wykonawczych do tej ustawy - uchwała nr 191/83 Rady Ministrów z 23 grudnia 1985 r. w sprawie obrony cywilnej oraz rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie szczegółowego zakresu działania szefa obrony cywilnej kraju, szefów obrony cywilnej województw, miast, dzielnic, gmin oraz miast i gmin. W świetle tych dokumentów obowiązek przygotowania kraju do obrony cywilnej spoczywa na wszystkich organach administracji państwowej i terenowej oraz na całym społeczeństwie.

Powołane w strukturach urzędów administracji państwowej specjalistyczne jednostki organizacyjne - wojewódzkie i miejskie inspektoraty obrony cywilnej, inspektoraty dzielnicowe, samodzielne referaty lub stanowiska do spraw obronnych w referatach społeczno-administracyjnych - stanowią aparat wykonawczy służący do realizacji złożonych zadań OC.

Zadania te obejmują:

- a/ ochronę ludności przed środkami rażenia;
- b/ ochronę zakładów pracy oraz obiektów i urządzeń użyteczności publicznej;
- c/ ochronę dóbr kultury;
- d/ ratowanie i udzielanie pomocy poszkodowanym;
- e/ współdziałanie w zwalczaniu klęsk żywiołowych i usuwaniu ich skutków.

W ramach wymienionych wyżej grup zadaniowych realizuje się szereg zadań szczegółowych, których treść każdorazowo określają organa kierowania obroną cywilną, stanowiące integralną część systemu kierowania działalnością obronną państwa.

Ponadto obrona cywilna może realizować zadania na rzecz jednostek wojskowych i jednostek zmilitaryzowanych wynikające z uzgodnień zawartych w czasie pokoju pomiędzy szefami OC województw i miast stopnia wojewódzkiego z dowódcami okręgów wojskowych i rodzajów sił zbrojnych oraz szefami wojewódzkich sztabów wojskowych.

W realizacji wszystkich wymienionych zadań uczestniczyć będą wyspecjalizowane formacje OC, odpowiednio wyposażone i przeszkolone, wspierane wysiłkiem wojsk, jednostek Milicji Obywatelskiej i działaniami całego społeczeństwa. Stosunkowo rozległy zakres zadań wykonywanych przez siły obrony cywilnej świadczy o tym, że w ewentualnej przyszłej wojnie odegrają one niezmiernie ważną rolę w wysiłkach zmierzających do biologicznego przetrwania narodu i zachowania jego wielowiekowego dorobku.

5. KIEROWANIE DZIAŁALNOŚCIĄ OBRONĄ PAŃSTWA

Współzależność zadań realizowanych w ramach systemu obronnego wymaga ścisłej koordynacji działań poszczególnych elementów systemu. Sprawny przebieg tego skomplikowanego działania zapewnia współczesna struktura elementów kierowania - podsystem kierowania działalnością obronną - uwzględniająca daleko idące zintegrowanie na wszystkich szczeblach władzy państwowej /podstawowym, wojewódzkim i centralnym/. W strukturze tej jak wynika z przyjętych założeń doktrynalnych i prawnych wyróżnić można hierarchicznie uporządkowane elementy zapewniające zgodne i harmonijne, a zarazem sprawne funkcjonowanie systemu zarówno w czasie pokoju, jak i wojny. Kierowanie przygotowaniem obronnymi w czasie pokoju i obroną w czasie wojny odbywa się zatem w ramach obowiązującego na podstawie Konstytucji RP ogólnopaństwowego systemu kierowania, którego elementy działają w określonej strukturze instytucjonalnej. W strukturze tej, wyróżnić można w szczególności takie organa /rys. 4/, jak:

a/ organa władzy państwowej a wśród nich:

- naczelne organa władzy państwowej, którymi są: prezydent, Sejm i Senat RP^{x/};

- terenowe organa władzy państwowej, którymi są rady narodowe stopnia wojewódzkiego /wojewódzkie rady narodowe oraz rady narodowe miasta stołecznego Warszawy, miasta Krakowa i miasta Łodzi/, a także rady narodowe stopnia podstawowego /gminne, miejskie i dzielnicowe rady narodowe oraz rady narodowe miasta i gminy/;

b/ organa wyspecjalizowane w sprawach obronności i bezpieczeństwa państwa, do których zalicza się Komitet Obrony Kraju i wojewódzkie komitety obrony;

x/ Sejm uchwała prawa w formie ustaw, w tym dotyczące obronności.

c/ organa administracji państwowej, a wśród nich:

- naczelne organa administracji państwowej, którymi są Rada Ministrów i Prezydium Rządu oraz ministrowie i im równorzędni, a także komisje sprawujące funkcje takich organów;

- centralne organa administracji państwowej, którymi są kierownicy centralnych urzędów państwowych i urzędy oraz komitety sprawujące funkcje takich organów;

- terenowe organa administracji państwowej, do których zalicza się wojewodów oraz prezydentów miast: stołecznego Warszawy, Krakowa i Łodzi - będących terenowymi organami administracji państwowej o właściwości ogólnej stopnia wojewódzkiego: prezydentów miast oraz naczelników miast, gmin /miast i gmin/ i dzielnic - będących terenowymi organami administracji państwowej o właściwości ogólnej stopnia podstawowego, a w określonych wypadkach również o właściwości szczególnej; kierowników wydziałów oraz innych równorzędnych komórek organizacyjnych urzędów wojewódzkich /równorzędnych/ - będących terenowymi organami administracji państwowej o właściwości szczególnej stopnia wojewódzkiego i kierowników wydziałów i komórek organizacyjnych o innej nazwie urzędów miejskich, gmin /miast i gmin/ i dzielnicowych - będących terenowymi organami administracji państwowej o właściwości szczególnej stopnia podstawowego;

d/ organa kontroli państwowej, którymi są: Trybunał Konstytucyjny i Najwyższa Izba Kontroli oraz różnorodne organa kontroli podległe organom administracji państwowej;

e/ organa ochrony prawnej, do których zalicza się: Trybunał Stanu, Sąd Administracyjny, Sąd Najwyższy oraz sądy powszechne i wojskowe, Państwowy Arbitraż Gospodarczy oraz Prokuraturę RP.

Wszystkie wymienione organa we właściwy im sposób wykonują przypisane im zadania obronne, oddziałując na pozostałe elementy państwowej organizacji, którymi są ponadto jednostki gospodarki narodowej, państwowe jednostki organizacyjne nie prowadzące działalności gospodarczej oraz organizacje społeczne.

Wystąpienie wzmożonego zagrożenia zewnętrznego może spowodować konieczność elastycznej akomodacji działalności aparatu państwowego do zaistniałych warunków w drodze ustanowienia specjalnych /szczególnych/ zasad jego działalności. Sięgnięcie w ostatecznej potrzebie po nadzwyczajne środki i metody ochrony podstawowych wartości społecznych jest atrybutem suwerennej władzy i w myśl Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej należy do uprawnień najwyższych /naczelných/ organów władzy państwowej.

W myśl tejże Konstytucji, prezydent RP jest uprawniony do wprowadza-

nia - jeżeli wymaga tego wzgląd na obronność lub zewnętrzne zagrożenie bezpieczeństwa państwa - stanu wojennego oraz do ogłaszania z tychże względów częściowej lub powszechnej mobilizacji. Z powyższego wynika, że wprowadzenie stanu wojennego jest możliwe wyłącznie w razie zaistnienia zagrożenia pochodzącego z zewnątrz. W ten sposób instytucja stanu wojennego jest ściśle powiązana z zagrożeniem wojennym i samą wojną, a więc z taką sytuacją międzynarodową, której dalszy negatywny rozwój może doprowadzić do wybuchu wojny, albo w której doszło już do napaści zbrojnej na terytorium RP. Konsekwencją tego jest przyjęcie założenia, że stan wojenny byłby wprowadzony w okresie bezpośrednio poprzedzającym wybuch wojny /jako istotny element podwyższenia gotowości obronnej państwa/, a najpóźniej - równocześnie z wybuchem wojny, a więc z nastąpieniem pierwszego aktu agresji.

Zauważyć zarazem należy, że z uwagi na koalicyjny system obronny państw-stron UW, ustawowe sformułowanie przesłanek dopuszczalności wprowadzenia stanu wojennego umożliwia ustanowienie tego stanu również w razie nastąpienia agresji na inne państwo - członka tego Układu.

Prezydent może również, jeżeli zagrożone zostało wewnętrzne bezpieczeństwo państwa lub w razie klęski żywiołowej - wprowadzić na oznaczony czas stan wyjątkowy na części lub całym terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Przepisy prawne ustanawiają więc dwie postacie stanu wyjątkowego, różniące się między sobą przyczynami tego stanu i wywołanymi przez niego skutkami.

Prezydent, zgodnie z przypisanymi mu uprawnieniami może także w okresach między sesjami Sejmu wydawać dekrety z mocą ustawy, między innymi jest uprawniony do uchwalenia /gdy Sejm nie obraduje/ postanowienia o stanie wojny, które może być powzięte jedynie w razie dokonania zbrojnego napadu na Rzeczpospolitą Polskę, albo gdy z umów międzynarodowych wynika konieczność wspólnej obrony.

Przechodzenie na wojenny system kierowania odbywać się będzie w ramach obowiązującej struktury, przy czym zakłada się, że kompetencje niektórych organów ogromnie wzrosną, innych natomiast - szczególnie kolegialnych - będą ograniczone. Ogromnie wzrośnie np. rola i znaczenie Komitetu Obrony Kraju^{x/}, któremu powierzono bezpośrednią odpowiedzialność za całokształt przedsięwzięć dotyczących obronności i bezpieczeństwa państwa.

Zgodnie ze swym zakresem działania Komitet Obrony Kraju będzie organem podejmującym decyzje o zasadniczym znaczeniu dla przygotowań i prowadzenia obrony oraz ochrony bezpieczeństwa państwa. W tym przedmiocie

x/ W czasie obowiązywania stanu wojennego i wojny KOK będzie spełniał funkcję administratora tego stanu w sprawach obronności i bezpieczeństwa państwa.

będzie on ustalał generalne założenia obrony państwa, a także rozpatrywał główne zagadnienia dotyczące obronności oraz wytyczał kierunki działania w tej dziedzinie. Ponadto - we współdziałaniu z Prezydium Rządu - będzie podejmował decyzje dotyczące podwyższania gotowości obronnej państwa, zaś przewodniczący Komitetu Obrony Kraju^{x/} będzie mógł zobowiązać ministrów /równorzędnych/ i kierowników jednostek gospodarczych oraz wojewodów /równorzędnych/ do realizacji przedsięwzięć związanych z osiąganiem wyższych stanów gotowości bojowej przez siły zbrojne RP. Komitet Obrony Kraju będzie również organem uprawnionym do podejmowania decyzji nakazujących przemieszczenie się ustalonych organów na stanowiska kierowania itp.

Zbliżone funkcje, lecz ograniczone do obszaru poszczególnych województw, spełniać będą również wojewódzkie komitety obrony, które będą ponadto sprawowały funkcje administratora stanu wojennego na obszarze objętym zasięgiem ich działania.

Jak już wspomniano, zakłada się iż rola organów kolegialnych ulegnie ograniczeniu. Np. kompetencje wojewódzkich rad narodowych /równorzędnych/ przejmą terenowe organa administracji państwowej o właściwości ogólnej stopnia wojewódzkiego, natomiast terenowe organa administracji państwowej o właściwości ogólnej stopnia podstawowego przejmą kompetencje odpowiednich rad narodowych tego stopnia.

W strefach działań wojennych, w razie braku możliwości kontynuowania działań przez terenowe organa administracji państwowej, ich funkcje przejmą organa wojskowe, ustalone przez ministra obrony narodowej. Zgodnie bowiem z ustawą o powszechnym obowiązku obrony RP, minister obrony narodowej dowodzi siłami zbrojnymi oraz kieruje ich rozwojem, szkoleniem i przygotowaniem do obrony państwa. Kieruje również administracją wojskową i sprawami kadrowymi przez szefa Sztabu Generalnego WP i dowódców rodzajów sił zbrojnych oraz okręgów wojskowych, a także przy pomocy kierowniczych organów wykonawczych MON^{xx/}. Sztab Generalny WP, będąc podstawowym organem wykonawczym ministra obrony narodowej w zakresie planowania i dowodzenia, w czasie wojny będzie koordynował całokształt działań wojskowych na obszarze kraju i kierował rozwojem oraz działaniami sił zbrojnych /z wyjątkiem tych, które objęto systemem dowodzenia Zjednoczonych Sił Zbrojnych Układu Warszawskiego/.

Niektóre funkcje z zakresu obrony wojskowej państwa sprawuje również minister spraw wewnętrznych, który odpowiada za bezpieczeństwo publiczne /zwalczanie dywersji, ochrona granicy, ochrona obiektów gospodarki

x/ Zgodnie z Konstytucją, przewodniczącym KOK, a zarazem zwierzchnikiem sił zbrojnych jest prezydent.

xx/ Na okres wojny powołuje się naczelnego dowódcę sił zbrojnych PRL.

narodowej/. Dysponuje on siłami, które w ramach resortu spraw wewnętrznych realizują zadania wytyczone na szczeblu centralnym.

Realizację zadań z zakresu obrony cywilnej zapewnia z kolei szef obrony cywilnej kraju.

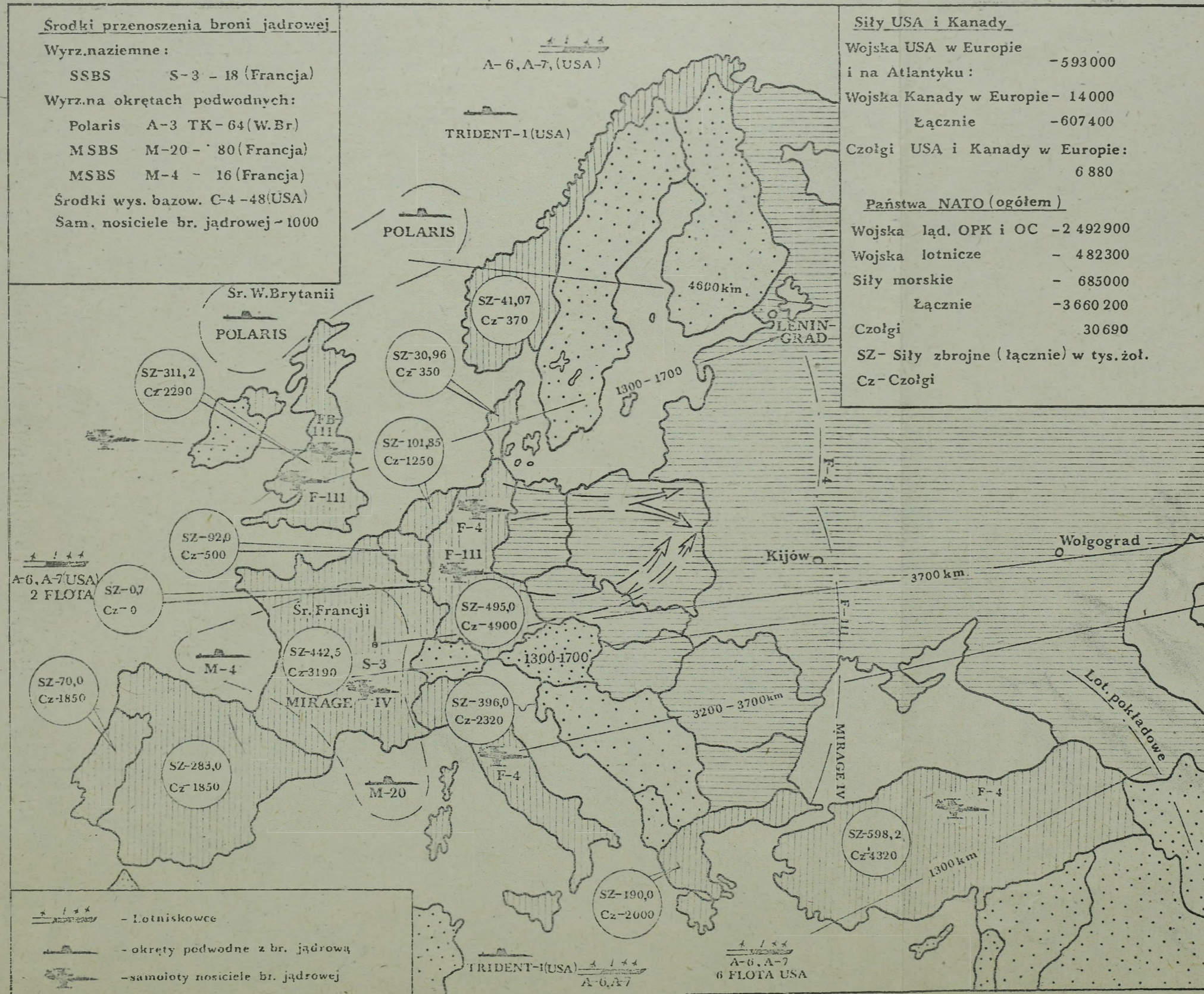
x

Prezentowany materiał, omawiający skrótowo zarys systemu obronnego państwa, wskazuje że konkretne wnioski i zadania dla całokształtu naszej obronności, a szczególnie dla naszych sił zbrojnych będących jej filarem wynikają ze zmian zachodzących w świecie zjawisk i trendów oraz zagrożeń, zwłaszcza zagrożeń zewnętrznych w sferze militarnej. Wnioski te skorelowane z międzysojuszniczym wysiłkiem i własnymi możliwościami /uwzględniające zasadnicze zmiany w treści aktualnie obowiązującej doktryny wojennej oraz restrukturyzację sił zbrojnych/, stanowią punkt wyjścia i podstawę dalszego doskonalenia systemu obronnego RP, systemu który sprzęga narodowe i sojusznicze wysiłki.

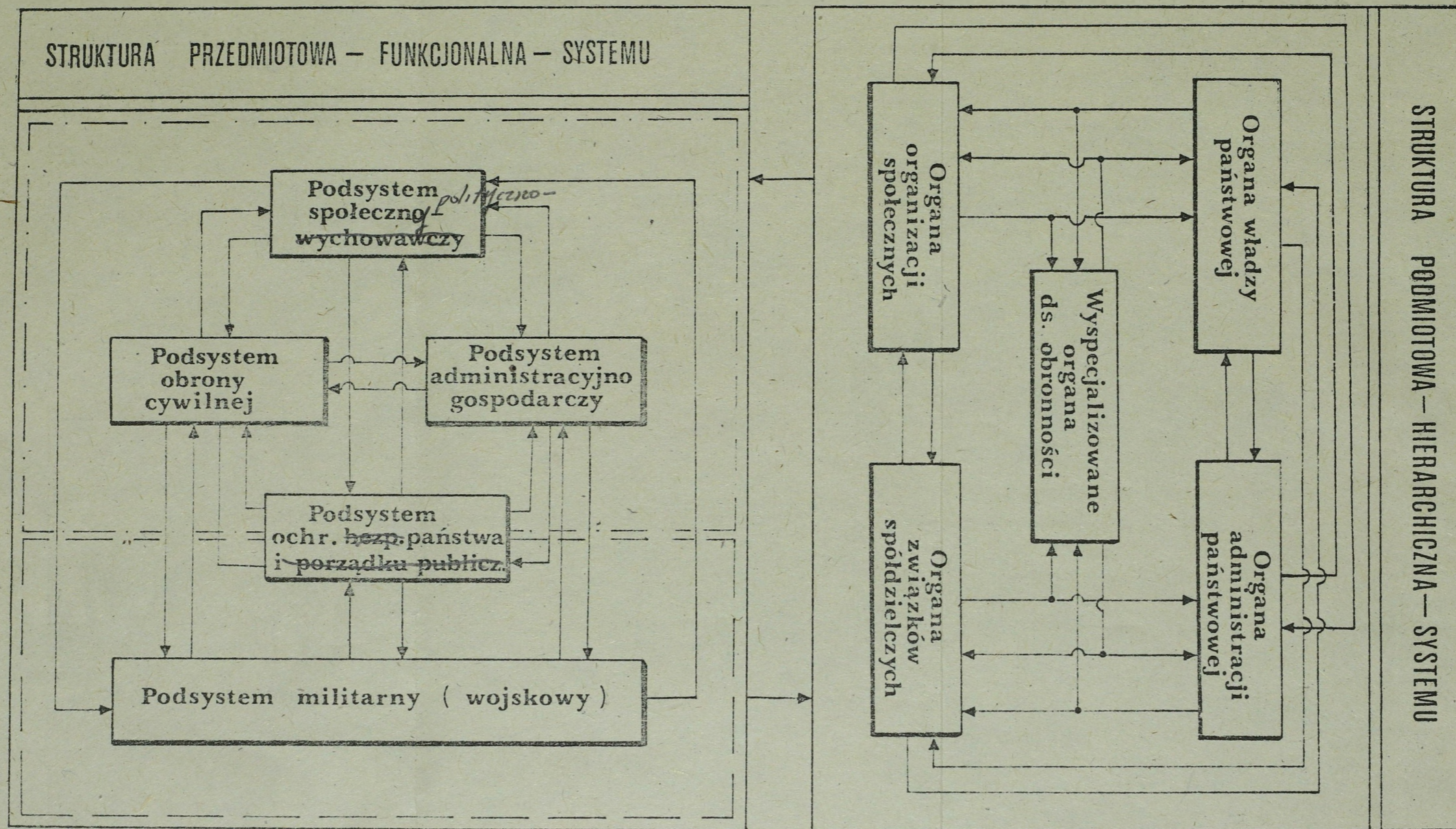
Bibliografia:

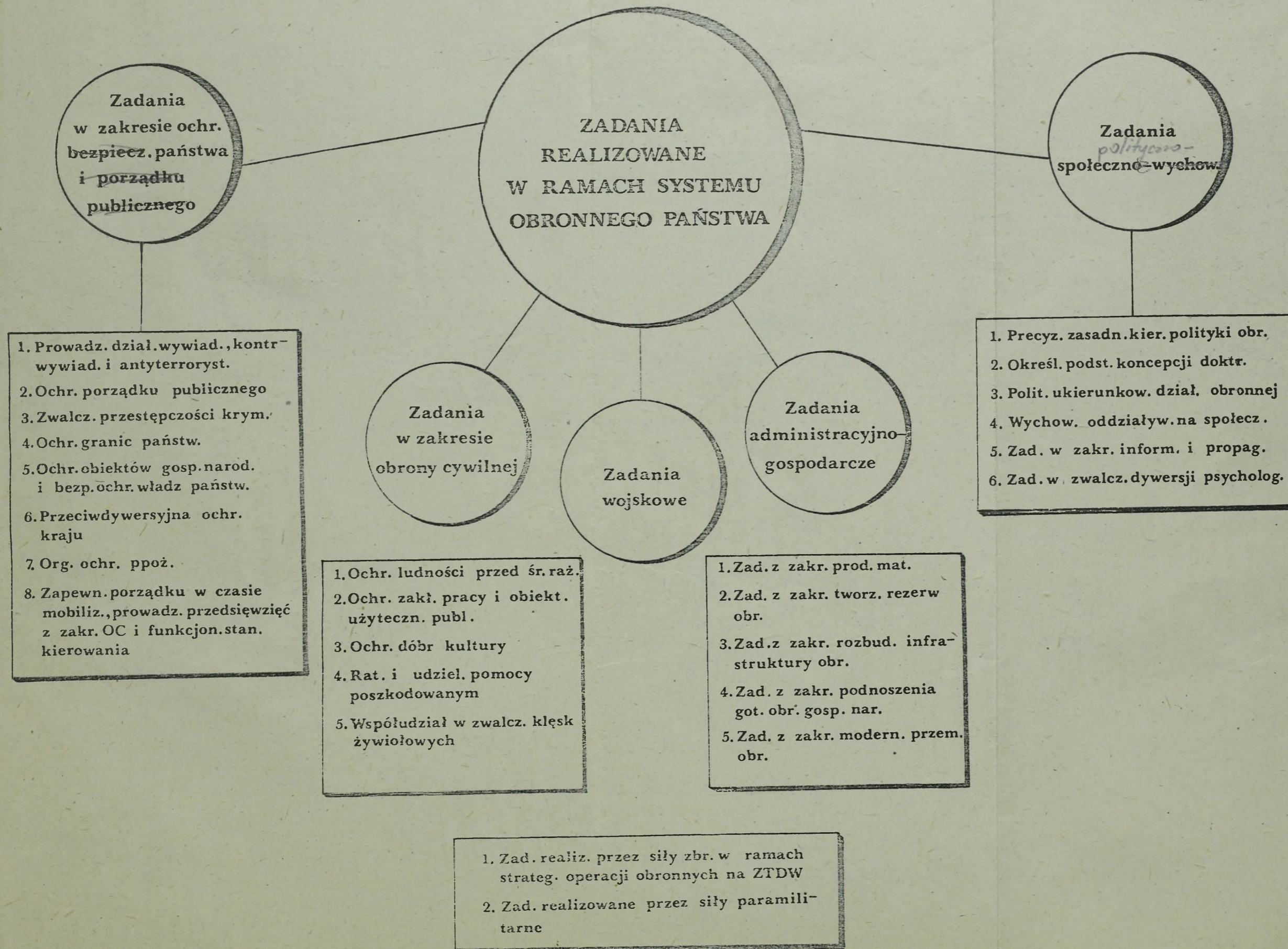
- GOŁĄB Z.: Wojna a system obronny państwa. Warszawa 1984.
- JARUZELSKI W., SIWICKI F., UŻYCKI J., WOJTALA J., JAZOW D.: Restrukturyzacja armii. Warszawa 1989.
- KOTARBINSKI T.: Traktat o dobrej robocie. Warszawa 1969.
- LEPKOWSKI W., PALUCH Z.: Strategiczna operacja obronna na zachodnim teatrze działań wojennych. Warszawa 1988.
- Nauka i doktryna wojenna. Warszawa 1984.
- ROTFELD A.D.: Ewolucja procesu KOWE a przyszłość bezpieczeństwa w Europie. Warszawa 1982.
- SADOWSKI W.: Podstawy ogólnej teorii systemów. Warszawa 1977.
- STANKIEWICZ W.: Planowanie obronne. Warszawa 1971.
- SIWICKI F.: Aktualne problemy obronności PRL. Warszawa 1973.
- System obronny socjalistycznego państwa. Warszawa 1983.
- Ustawa o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Dz.U. nr 7 z 1984 r.
- WOLPIUK W.: Organizacja ochrony bezpieczeństwa państwa. Warszawa 1984.
- Funkcjonowanie systemu obronnego państwa w warunkach obowiązywania stanów wyższej konieczności. Warszawa 1988.

STAN LICZEBNY SIŁ ZBROJNYCH NATO ORAZ ROZMIESZCZENIE I STREFY RAŻENIA ŚRODKÓW PRZENOSZENIA BRONI JĄDROWEJ

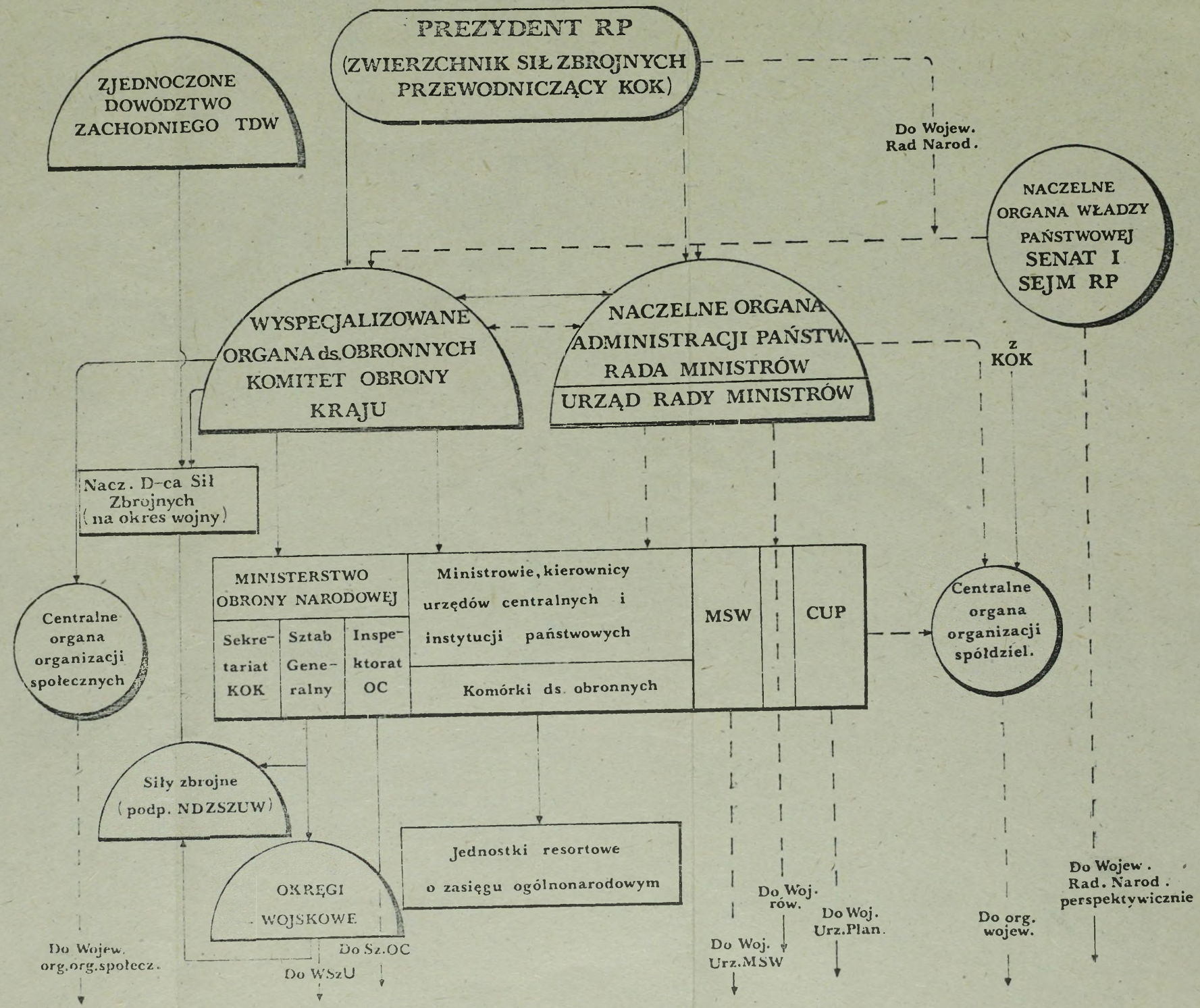

STRUKTURA SYSTEMU OBRONNEGO PAŃSTWA

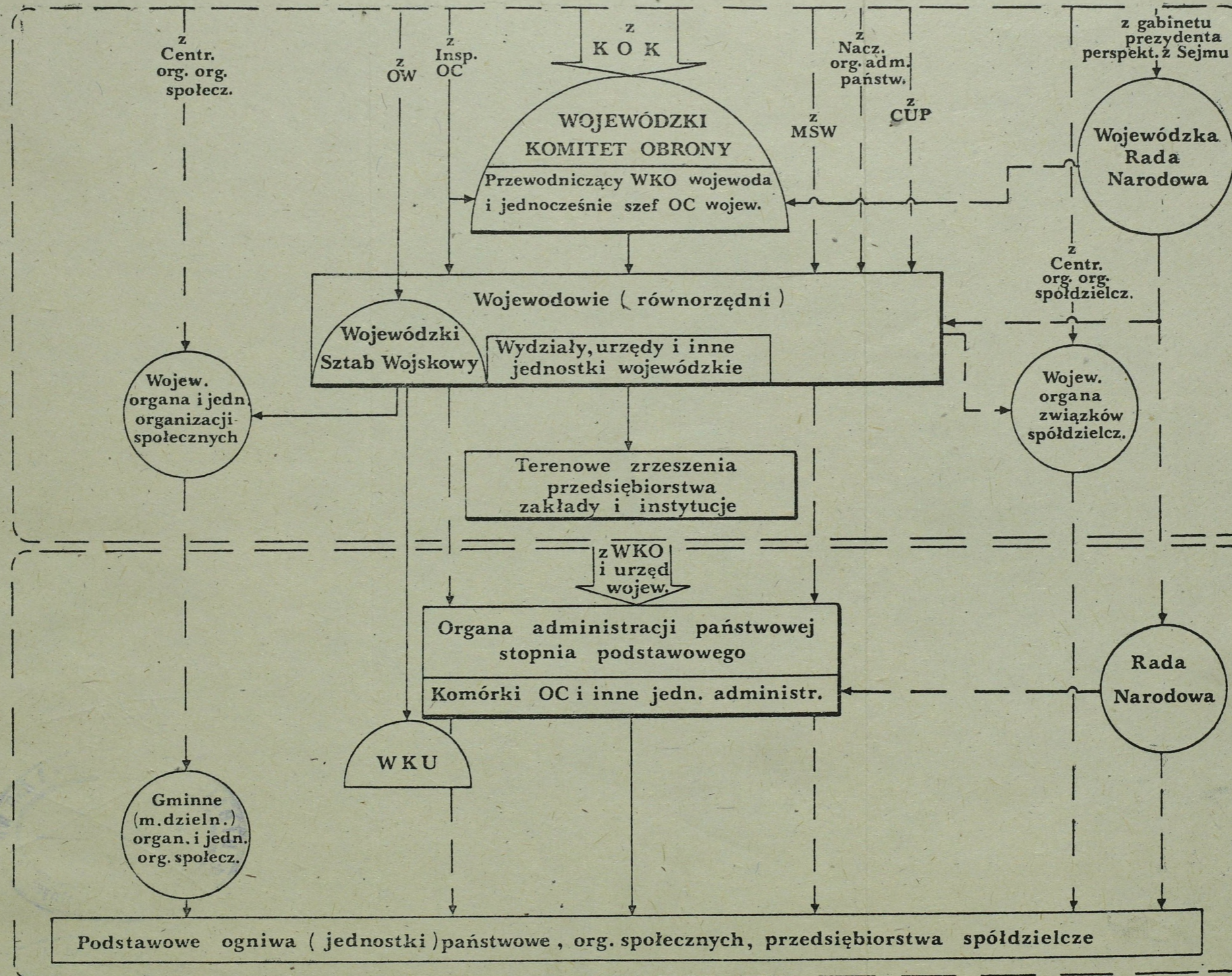

ORGANA KIEROWANIA DZIAŁALNOŚCIĄ OBRONNĄ NA SZCZEBLU CENTRALNYM

—————> powiązania i zależności w działalności obronnej
 - - - - -> - - - - - społeczno-gospodarczej i obronnej

ORGANA KIEROWANIA DZIAŁALNOŚCIą OBRONNĄ NA SZCZEBLU WOJEWÓDZKIM I PODSTAWOWYM

~~142A~~

